

PODSTAWY PRAWA KARNEGO WYKONAWCZEGO

Zajęcia nr II

Podstawowe zagadnienia związane z wykonywaniem kary pozbawienia wolności.

Klasyfikacja skazanych.

Rodzaje i typy zakładów karnych.

Systemy wykonywania kary pozbawienia wolności.

Nadzór i kontrola nad wykonywaniem kary.

Kara pozbawienia wolności

- art. 32 pkt. 3 k.k.
- To zinstytucjonalizowana forma wyrazu potępienia czynu i osoby sprawcy skonkretyzowana na przez sąd w wyroku skazującym, polegająca na izolacji jednostki od wolnego społeczeństwa i obowiązku jej pobytu w zakładzie karnym przez określony czas.
- Wymierzana jest w **miesiącach i latach**.
- Trwa najkrócej **miesiąc**, a najdłużej **30 lat**.
- Stosownie do art. 67 § 1 k.k.w. wykonanie kary pozbawienia wolności ma na celu **wzbudzenie w skazanym woli współdziałania w kształtowaniu jego społecznie pożądaných postaw, w szczególności poczucia odpowiedzialności oraz potrzeby przestrzegania porządku prawnego i tym samym powstrzymania się od powrotu do przestępstwa**.

Klasyfikacja skazanych

- Polega na podziale na grupy i podgrupy skazanych ze względu na ustawowo przyjęte cele, a następnie skierowanie ich do odpowiednich rodzajów i typów zakładów karnych, systemów wykonywania kary oraz ich prawidłowe rozmieszczenie wewnątrz tych zakładów.

- Jej głównym celem jest:
 - stworzenie warunków sprzyjających indywidualnemu postępowaniu ze skazanymi,
 - zapobieganie szkodliwym wpływom skazanych zdemoralizowanych,
 - zapewnienie bezpieczeństwa osobistego,
 - ochronę społeczeństwa i bezpieczeństwa zakładu karnego przed skazanymi stwarzającymi poważne zagrożenie.

Proces klasyfikacji skazanych

- **Orzekając karę pozbawienia wolności, sąd może określić rodzaj i typ zakładu karnego, w którym skazany ma odbywać karę, a także orzec system terapeutyczny jej wykonywania** (art. 62 k.k.).
- **Zmianę** określonego w wyroku rodzaju i typu zakładu karnego, a także orzeczonego systemu terapeutycznego wykonywania kary może orzec tylko **sąd penitencjarny** w formie **postanowienia**.
- W sytuacji braku wskazania i określenia w wyroku typu i rodzaju zakładu karnego oraz terapeutycznego systemu jej wykonywania, **decyzję** klasyfikacyjną wydaje **komisja penitencjarna** (art. 76 § 1 pkt. 1 i 2 k.k.).
- **Komisja penitencjarna** wydaje także decyzję w wypadku ucieczki skazanego z zakładu karnego typu półotwartego lub otwartego albo niezgłoszenia się do takiego zakładu po jego opuszczeniu na podstawie stosownego zwolnienia (art. 74 § 1 k.k.w.) lub w sytuacji, kiedy po wydaniu postanowienia przez sąd penitencjarny zajdą nowe okoliczności uzasadniające zmianę rodzaju i typu zakładu karnego lub systemu terapeutycznego (art. 74 § 2 k.k.w.).

Czynności klasyfikacyjne

- W ujęciu dynamicznym pojęcie klasyfikacji skazanych obejmuje wiele następujących po sobie czynności, w których każda uwzględnia określone kryteria ustanowione przez ustawę lub przewidziane w przepisach. Do czynności tych zalicza się:
- 1) podział skazanych na grupy i podgrupy klasyfikacyjne;
 - 2) skierowanie skazanego zakwalifikowanego do grupy i podgrupy klasyfikacyjnej do odpowiedniego zakładu karnego ze względu na jego rodzaj i typ;
 - 3) odpowiednie rozmieszczenie skazanych w zakładzie, do którego zostali skierowani;
 - 4) dokonywanie zmian w uprzednio podjętych czynnościach klasyfikacyjnych (tzw. **reklasyfikacja skazanych**).

Kryteria klasyfikacji skazanych

➤ **Klasyfikacji skazanych dokonuje się mając na względzie w szczególności:**

- 1) płeć;
- 2) wiek;
- 3) uprzednie odbywanie kary pozbawienia wolności
- 4) umyślność lub nieumyślność czynu;
- 5) czas pozostałej do odbycia kary pozbawienia wolności;
- 6) stan zdrowia fizycznego i psychicznego, w tym stopień uzależnienia od substancji psychoaktywnej;
- 7) stopień demoralizacji i zagrożenia społecznego;
- 8) rodzaj popełnionego przestępstwa;
- 9) stosunek skazanego do popełnionego przestępstwa.

➤ **Podstawą klasyfikacji skazanych są badania osobopoznawcze.**

Rodzaje zakładów karnych

- Zgodnie z dyspozycją art. 69 k.k.w. karę pozbawienia wolności wykonuje się w następujących rodzajach zakładów karnych:
 - 1) Zakładach karnych dla młodocianych;
 - 2) Zakładach karnych dla odbywających karę po raz pierwszy;
 - 3) Zakładach karnych dla recydywistów penitencjarnych;
 - 4) Zakładach karnych dla odbywających karę aresztu wojskowego.

- Podział zakładów karnych na ww. rodzaje odpowiada istocie i celem klasyfikacji skazanych.

- Podstawą wymienionych w ww. przepisie zakładów jest ich przeznaczenie dla poszczególnej kategorii skazanych, zaś klasyfikacja zakładów karnych stanowi rozwinięcie indywidualizacji wykonania kary pozbawienia wolności.

Zakład karny dla młodocianych

- Wyodrębniony w celu odizolowania skazanych młodocianych od demoralizującego wpływu innych współosadzonych oraz z przekonania, że młodociani stanowią grupę sprawców znajdujących się w fazie rozwoju biologicznego i psychicznego, a więc jest większa szansa niżeli w przypadku dorosłych, skutecznych oddziaływań na ich postawy.
- W zakładzie karnym dla młodocianych karę pozbawienia wolności **obligatoryjnie** odbywają **skazani, którzy nie ukończyli 21 roku życia**;
- W zakładzie karnym dla młodocianych karę pozbawienia wolności mogą odbywać:
 - **skazani, którzy ukończyli 21 roku życia tylko w uzasadnionych przypadkach**;
 - **skazani dorośli po raz pierwszy**, jeżeli:
 - a) wykazują się oni dobrą postawą;
 - b) jest to uzasadnione potrzebami oddziaływań;
 - c) skazany wyraził na to zgodę.

Zakład karny dla młodocianych

- Oznaczany jest literą „M”.
- Sprawcy odbywający karę pozbawienia wolności w zakładzie karnym dla młodocianych obligatoryjnie wykonują ją w systemie programowanego oddziaływania.
- Względem tej grupy osadzonych prowadzi się w większej częstotliwości zajęcia kulturalno-oświatowe, sportowe, organizuje spotkania z rodzinami i współpracuje z osobami godnymi zaufania.
- W stosunku do młodocianych nie stosuje się surowych kar dyscyplinarnych.
- Skazanym młodocianych odbywających karę w zakładzie karnym typu zamkniętego lub półotwartego mają prawo do 1 dodatkowego widzenia.
- Młodocianemu, któremu pozostało co najmniej 6 miesięcy do nabycia prawa do ubiegania się o warunkowe zwolnienie lub sprawiającego trudności wychowawcze, poddaje się badaniom psychologicznym (lub psychiatrycznym).

Zakład karny dla odbywających karę po raz pierwszy

- Oznaczony jest literą „P”
- Zakład ten przeznaczony jest dla:
 - osób, które nie odbywały dotychczas kasy pozbawienia wolności;
 - skazanych odbywających karę pozbawienia wolności orzeczoną za przestępstwo nieumyślne;
 - ukaranych karą dyscyplinarną;
 - osób, względem których zastosowano środek przymusu skutkujący pozbawieniem wolności.
- W zakładzie tym mogą również odbywać karę pozbawienia wolności młodociani skazani za przestępstwo, o którym mowa w art. 10 § 2 k.k. jeżeli przemawiają za tym względy wychowawcze i resocjalizacyjne.
- Zakład ten może być zakładem typu zamkniętego, półotwartego lub otwartego.
- W zakładzie tym może być stosowany każdy z wymienionych w art. 81 k.k.w. systemów wykonywania kary.
- Może on być samodzielnym zakładem lub wyodrębnionym oddziałem zakładów karnych i aresztów śledczych.

Zakład karny dla recydywistów penitencjarnych

- Oznaczany jest literą „R”
- W zakładzie karnym dla recydywistów penitencjarnych odbywają karę:
 - dorośli skazani za przestępstwo umyślne na karę pozbawienia wolności lub zastępczą karę pozbawienia wolności;
 - ukarani za wykroczenia umyślne karą aresztu lub zastępczą karą aresztu,
którzy uprzednio już odbywali takie kary lub karę aresztu wojskowego za umyślne przestępstwa lub wykroczenia,
chyba że szczególne względy resocjalizacyjne przemawiają za skierowaniem ich do zakładu karnego dla odbywających karę po raz pierwszy.
- W zakładzie tym mogą odbywać karę skazani określani w art. 65 k.k. oraz 37 § 1 pkt. 2 i 5 k.k.s., jeżeli przemawiają za tym szczególne względy resocjalizacyjne.
- Zakład ten może być zakładem typu zamkniętego, półotwartego lub otwartego.
- Może on być samodzielnym zakładem lub wyodrębnionym oddziałem zakładów karnych i aresztów śledczych.

Zakład karny dla odbywających karę aresztu wojskowego

- Oznaczany jest literą „W”
- Zakład ten przeznaczony jest dla żołnierzy, którzy w czasie odbywania kary tej podlegają jednocześnie szkoleniu wojskowemu (art. 322 § 3 k.k.).
- Szkolenia wojskowe skazanych mają na celu utrwalenie nabytej wiedzy wojskowej, utrzymanie sprawności fizycznej i psychicznej, a także wzmożenie dyscypliny.
- Kary aresztu trwają najkrócej miesiąc, najdłużej dwa lata.
- Kary te wykonywane są zgodnie z przepisami dotyczącymi kary pozbawienia wolności, chyba że przepisy części wojskowej k.k.w. stanowią inaczej.
- Skazani odbywają karę w umundurowaniu wojskowym pozbawionym oznak i odznak wojskowych.
- Nadzór penitencjarny nad wykonaniem kary aresztu wojskowego sprawuje wojskowy sędzia penitencjarny wojskowego sądu garnizonowego, w którego okręgu kara ta jest wykonywana.

Kobiety w warunkach izolacji penitencjarnej

- Kobiety odbywają karę pozbawienia wolności **odrębnie** od mężczyzn.
- Skazana kobieta odbywa karę w zakładzie typu **półotwartego**, chyba że stopień demoralizacji lub względy bezpieczeństwa przemawiają za odbyciem kary w zakładzie karnym innego typu.
- Skazanej ciężarnej lub karmiącej zapewniana jest specjalistyczna opieka.
- Na dwa miesiące przed przewidywaną datą porodu lub wcześniej, jeśli wymaga tego stan zdrowia – skazaną ciężarną przenosi się do zakładu karnego ze szpitalnym oddziałem ginekologiczno – położniczym, na którym przebywa także po urodzeniu dziecka w okresie połogu do czasu, gdy jej stan zdrowia oraz stan zdrowia noworodka pozwolą na ich wypisanie z tego oddziału.

Matki w izolacji

- W celu umożliwienia matce pozbawionej wolności sprawowania stałej i bezpośredniej opieki nad dzieckiem organizuje się przy wskazanych zakładach karnych **domy dla matki i dziecka**.
- Na życzenie skazanej matki, dziecko może przebywać w tym domu przy niej do ukończenia **trzeciego** roku życia, chyba że względy wychowawcze lub zdrowotne potwierdzone opinią lekarza lub psychologa, przemawiają za oddzieleniem dziecka od matki albo za przedłużeniem lub skróceniem tego okresu.
- **Jeżeli ojcu przysługuje władza rodzicielska, umieszczenie dziecka w domu matki i dziecka wymaga również jego zgody.**

Typy zakładów karnych

➤ Zakłady karne mogą być organizowane jako:

- 1) Zakłady karne typu zamkniętego (3);
- 2) Zakłady karne typu półotwartego (2);
- 3) Zakłady karne typu otwartego (1);

➤ Wyżej wskazane zakłady karne różnią się od siebie stopniem zabezpieczenia, izolacji skazanych oraz wynikającymi z tego ich obowiązkami i uprawnieniami w zakresie poruszania się w zakładzie i poza jego obrębem.

Zakład karny typu zamkniętego

- W zakładzie karnym typu zamkniętego cele mieszkalne skazanych mogą być otwarte w porze dziennej przez określony czas, jeżeli względy bezpieczeństwa nie stoją temu na przeszkodzie.
- Skazani osadzeni w tym zakładzie mogą być zatrudniani poza terenem zakładu w pełnym systemie konwojowania.
- Zajęcia kulturalno – oświatowe, sportowe oraz nauczanie organizuje się na terenie zakładu karnego.
- Ruch skazanych po terenie zakładu karnego odbywa się w sposób zorganizowany i pod nadzorem.
- Skazani mogą korzystać z własnej bielizny i obuwia, a w przypadku uzyskania zgody dyrektora zakładu karnego – także z odzieży.
- Skazanym przysługuje prawo do **dwóch** widzeń w miesiącu, które za zgodą dyrektora zakładu karnego mogą wykorzystać jednorazowo.
- Widzenia skazanych podlegają nadzorowi administracji zakładu karnego, zaś rozmowy przeprowadzane w ich toku mogą podlegać kontroli.
- Rozmowy telefoniczne skazanych lub rozmowy skazanych prowadzone za pomocą innych środków łączności podlegają kontroli.
- Korespondencja skazanych podlega cenzurze.

Zakład karny typu półotwartego

- W zakładzie karnym typu zamkniętego cele mieszkalne skazanych pozostają otwarte w porze daytimej, natomiast w porze nocnej mogą być zamknięte.
- Skazani mogą być zatrudniani poza terenem zakładu w systemie zmniejszonego konwojowania lub bez konwojenta, w tym również na pojedynczych stanowiskach pracy.
- Skazani po uzyskaniu zgody mogą uczestniczyć w nauczaniu, szkoleniu oraz zajęciach terapeutycznych organizowanych poza terenem zakładu karnego oraz organizowanych przez administrację zakładu karnego poza terenem zakładu karnego grupowych zajęciach kulturalno – oświatowych lub sportowych w obecności funkcjonariusza lub pracownika zakładu karnego. **Łączna liczba opuszczeń zakładu w celu udziału w tych zajęciach nie może przekroczyć 28 dni w roku.**
- Skazani mogą poruszać się po terenie zakładu w czasie i miejscach ustalonych w porządku wewnętrznym. Mogą również korzystać ze swojej bielizny, odzieży i obuwia.
- Skazanym można udzielać przepustki – nie częściej niż **raz** na dwa miesiące, łącznie na okres nieprzekraczający **14 dni** w roku.
- Skazany ma prawo do **trzech** widzeń w miesiącu, które podlegają nadzorowi administracji zakładu karnego, a rozmowy przeprowadzane w ich toku mogą podlegać kontroli.
- Korespondencja skazanych może podlegać cenzurze, podobnie jak rozmowy telefoniczne.

Zakład karny typu otwartego

- Cele mieszkalne pozostają otwarte przez całą dobę.
- Skazanych zatrudnia się poza terenem zakładu karnego, bez konwojenta, na pojedynczych stanowiskach pracy.
- Skazani po uzyskaniu zgody mogą uczestniczyć w nauczaniu, szkoleniu oraz zajęciach terapeutycznych organizowanych poza terenem zakładu karnego oraz organizowanych przez administrację zakładu karnego poza terenem zakładu karnego grupowych zajęciach kulturalno – oświatowych lub sportowych w obecności funkcjonariusza lub pracownika zakładu karnego. **Łączna liczba opuszczeń zakładu w celu udziału w tych zajęciach nie może przekroczyć 56 dni w roku.**
- Skazani mogą poruszać się po terenie zakładu w czasie i miejscach ustalonych w porządku wewnętrznym. Mogą również korzystać ze swojej bielizny, odzieży i obuwia, a także otrzymywać z depozytu środki pieniężne pozostające do ich dyspozycji.
- Skazany może korzystać z **nieograniczonej** liczby widzeń, które mogą podlegać nadzorowi, a rozmowy przeprowadzane w ich toku mogą podlegać kontroli.
- Korespondencja może podlegać cenzurze, podobnie jak rozmowy telefoniczne.
- Skazanemu w miarę możliwości stwarza się warunki do przygotowywania dodatkowych posiłków we własnym zakresie.

Przeniesienie skazanego do innego typu zakładu karnego

- Art. 89 k.k.w. (tzw. zasada wolnej progresji)
- Podstawą przeniesienia skazanego do innego typu zakładu karnego jest jego **postawa i zachowanie**, które analizowane są w ramach **ocen okresowych** dokonywanych przez **komisję penitencjarną**.
- * Postawa skazanego to przesłanka o charakterze dynamicznym. Trudno wnioskować o postawie skazanego na podstawie jednego zachowania. Stosunek ten musi być utrwalony o określonym nastawieniu skazanego do czego. *
- Wszczęcie postępowania w zakresie zmiany decyzji klasyfikacyjnej może nastąpić:
 - na wniosek skazanego lub jego obrońcy (art. 6 § 2 k.k.w.);
 - na wniosek przedstawiciela skazanego, o którym mowa w art. 42 k.k.w.;
 - z urzędu – w przypadku uzyskania ujemnej oceny postawy i zachowania skazanego i/lub ze względów bezpieczeństwa.
- Rozstrzygnięcie następuje w formie decyzji lub postanowienia.
- Rozstrzygnięcie w zakresie przeniesienia podlega zaskarżeniu w formie **zażalenia** na postanowienie wydane przez sąd penitencjarny lub **skargi** na decyzję komisji penitencjarnej.
- W przypadku wydania decyzji klasyfikacyjnej lub jej zmiany przez komisję penitencjarną – będzie ona podlegać kontroli sądu penitencjarnego.

Przeniesienie skazanego do innego typu zakładu karnego

- Wyjątkiem w zakresie przeniesienia do innego typu zakładu karnego stanowi grupa sprawców skazanych na **karę dożywotniego pozbawienia wolności** oraz **skazani za przestępstwa określone w art. 197 – 203 k.k. popełnione w zw. z posiadaniem zaburzeniami preferencji seksualnych**.
- W przypadku skazanych na karę dożywotniego pozbawienia wolności przeniesienie do zakładu karnego typu półotwartego może nastąpić po odbyciu **co najmniej 20 lat kary**, a do zakładu karnego typu otwartego – po odbyciu **co najmniej 25 lat kary**.
- W przypadku skazanych za przestępstwa określone w art. 197 – 203 k.k. popełnione w zw. z posiadaniem zaburzeniami preferencji seksualnych, oprócz oceny postawy i zachowania skazanego, przeniesienie go z zakładu karnego typu zamkniętego do zakładu karnego typu półotwartego lub otwartego wymaga **zgody sędziego penitencjarnego i przeprowadzenie badań seksuologicznych**.

Systemy wykonywania kary pozbawienia wolności

➤ Karę pozbawienia wolności wykonuje się w systemie

1) Programowanego oddziaływania (P);

2) Terapeutycznym (T);

3) Zwykłym (Z).

➤ Możliwość wykonywania kary pozbawienia wolności w różnych systemach służy ociążnieniu celów wykonywania kary pozbawienia wolności w ramach indywidualizowanego oddziaływania na skazanego.

➤ Podstawą wyodrębnienia systemów odbywania kary pozbawienia wolności jest **postawa skazanego** oraz **jego** **właściwości i warunki osobiste.**

Systemy wykonywania kary pozbawienia wolności

- System wykonywania kary może określić w wyroku **sąd**. Może mieć to jednak miejsce tylko w przypadku orzeczenia wykonania kary w **systemie terapeutycznym**.
- W przypadku braku określenia w orzeczeniu ww. systemu – decyzję w przedmiocie skierowania skazanego do określonego systemu odbywania kary podejmowana jest przez **komisję penitencjarną** w formie **decyzji**.
- Skazany ma prawo zaskarżenia decyzji w zakresie określenia systemu wykonywania kary pozbawienia wolności, które przyjmie formę:
 - **apelacji**, jeśli orzeczono w wyroku system terapeutyczny wykonywania kary pozbawienia wolności;
 - **skargi** na decyzję komisji penitencjarnej.
- Zmianę orzeczonego w wyroku systemu terapeutycznego wykonywania kary może orzec tylko **sąd penitencjarny**. Na postanowienie to przysługuje **zażalenie**.

System programowanego oddziaływania

- System ten można określić mianem **resocjalizacyjnego**, gdyż stwarza on najlepsze możliwości osiągnięcia kodeksowych celów wykonania kary.
- Polega on na opracowaniu przy udziale skazanego - **indywidualnego systemu oddziaływania** określający zadania do realizacji przez skazanego oraz terminy ich realizacji, zadania mające na celu eliminację przyczyn popełnionego przestępstwa oraz związane z naprawą szkód wyrządzonych tym przestępstwem. Nadto program winien uwzględniać potrzeby skazanego.
- W systemie tym obligatoryjnie odbywają karę pozbawienia wolności **młodociani**. Fakultatywnie – skazani dorośli, którzy **wyrażają zgodę** na współdziałanie w opracowaniu i wykonaniu indywidualnego programu oddziaływań.
- Wykonywanie kary w systemie programowanego oddziaływania przez skazanych podlega **ocenom okresowym** dokonywanym przez **komisję penitencjarną**, nie rzadziej niż co **6 miesięcy**.

System programowanego oddziaływania

- Nieprzestrzeganie wymagań ustalonych w indywidualnym systemie oddziaływania rodzi określone konsekwencje:
 - w przypadku skazanego dorosłego następuje obligatoryjne **przeniesienie do systemu zwykłego**.
- Skazanego, który dotychczas wykonywał karę pozbawienia wolności w systemie programowanego oddziaływania przenosi się do **systemu terapeutycznego**, jeśli:
 - stwierdzi się u niego wystąpienie niepsychotycznych zaburzeń psychicznych, których nie zdiagnozowano przy wstępnej klasyfikacji;
 - stwierdzi się, że wykryte w toku początkowej klasyfikacji nadużywanie alkoholu jest chorobowym uzależnieniem i wymaga terapii.;
 - u skazanego w trakcie odbywania kary nastąpi pogorszenie stanu psychicznego wywołane czynnikami zewnętrznymi.
- W sytuacji, w której odbywanie kary w ramach systemu programowanego oddziaływania zakończyło się niepowodzeniem i należy z niego zrezygnować, skazanego kieruje się do odbywania kary w systemie **zwykłym**, chyba że wystąpią okoliczności warunkujące skierowaniem do systemu terapeutycznego.

System terapeutyczny

- W systemie tym karę pozbawienia wolności odbywają skazani:
 - z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi;
 - skazani za przestępstwa określone w art. 197 – 203 k.k. popełnione w zw. z zaburzeniami preferencji seksualnych;
 - upośledzeni umysłowo;
 - uzależnieni od substancji psychoaktywnej;
 - niepełnosprawni fizycznie, wymagający oddziaływania specjalistycznego, zwłaszcza opieki psychologicznej, lekarskiej lub rehabilitacyjnej.
- W systemie tym karę pozbawienia wolności mogą wykonywać także inni skazani, za ich zgodą, jeśli przemawiają za tym względy lecznicze i wychowawcze.
- System ten może orzec w wyroku Sąd I instancji.

System terapeutyczny

- Karę pozbawienia wolności w systemie terapeutycznym wykonuje się przede wszystkim w **oddziale terapeutycznym** o określonej specjalizacji.
- Głównym założeniem tego systemu jest:
 - zapobieganie pogłębianiu się patologicznych cech osobowości;
 - przywrócenie równowagi psychicznej;
 - kształtowanie zdolności do współżycia społecznego i przystosowania do samodzielnego życia – tzw. readaptacja społeczna;
- Wykonywanie kary dostosowuje się do potrzeb w zakresie leczenia, zatrudniania, nauczania i wymagań higieniczno – sanitarnych.
- Skazanych, którzy nie wymagają oddziaływania specjalistycznego, w ramach wykonywania kary pozbawienia wolności w tym systemie, przenosi się do innego systemu wykonywania kary. Podstawą tych działań stanowią badania osobopoznawcze, zwłaszcza opinie biegłych psychiatrów i psychologów.

System zwykły

- W systemie zwykłym karę pozbawienia wolności odbywają skazani, którzy:
- nie wyrazili zgody na programowane oddziaływanie (z wyłączeniem sprawców młodocianych);
 - nie przestrzegali warunków programu oddziaływania (skazani dorośli);
 - w toku wykonywania kary pozbawienia wolności ukończyli lat 21;
 - nie wymagają oddziaływań terapeutycznych;
 - odbywają zastępczą karę pozbawienia wolności;
- oraz
- ukarani karą aresztu za wykroczenie lub karami porządkowymi;
 - osoby, wobec których zastosowano środki przymusu, skutkujące pozbawieniem ich wolności.

System zwykły

- Do odbywania kary pozbawienia wolności w systemie zwykłym może skierować **sąd penitencjarny** lub **komisja penitencjarna**.
- W systemie zwykłym karę pozbawienia wolności wykonuje się we wszystkich rodzajach (z wyjątkiem zakładów karnych dla młodocianych) i typach zakładów karnych.
- Skazani odbywający karę pozbawienia wolności w ramach systemu zwykłego podlegają okresowym ocenom swojego zachowania, a stwierdzone w tym zakresie postępy uwzględniane są w ich awansowaniu lub degradowaniu w obrębie poszczególnych typów zakładów (np. przeniesienie z zakładu typu półotwartego do zamkniętego).
- W przypadku zaistnienia ustawowej okoliczności uzasadniającej, skazanego przenosi się do systemu terapeutycznego. W razie potrzeby skazanemu proponuje się także skierowanie do systemu programowanego oddziaływania.

Nadzór i kontrola nad wykonywaniem kary pozbawienia wolności

- **Nadzór** – weryfikacja dokonywana przez uprawnioną do tego osobę lub instytucję w zakresie prawidłowej realizacji określonego zadania.
- W przypadku kary pozbawienia wolności będziemy mieli do czynienia z **nadzorem penitencjarnym** oraz nadzorem administracyjnym.
- **Nadzór penitencjarny** – to instrument o charakterze kontrolno – nadzorczym, który wykorzystywany jest w przypadku stosowania środków o charakterze izolacyjnym.
- **Nadzór administracyjny** – to instrument o charakterze kontrolno – nadzorczy, którego głównym celem jest zapewnienie właściwego oraz zgodnego z prawem wykonania kary pozbawienia wolności i innych środków izolacyjnych.
- **Kontrola** – to prawo sprawdzenia danej instytucji przez uprawnione do tego organy, instytucje i podmioty społeczne, które nie dysponują uprawnieniami władczymi i nie są wobec nich zwierzchnie.

Nadzór administracyjny

- Zapewnia właściwe oraz zgodne z prawem wykonywania kary pozbawienia wolności i innych środków izolacyjnych.
- Realizowany jest przez zwierzchnie organy administracyjne, tj. **Ministra Sprawiedliwości** oraz **Centralny Zarząd Służby Więziennej z Dyrektorem Generalnym na czele**;
- Nadzór sprawowany **jest nad zakładami karnymi i aresztami śledczymi**.

- **Minister Sprawiedliwości** sprawuje zwierzchnictwo nad więziennictwem oraz podlega jemu Służba Więzienna.
Do jego zadań zalicza się:
 - sprawowanie zwierzchnictwa nad więziennictwem;
 - wykonywanie nadzoru nad działalnością więziennictwa;

Nadzór administracyjny

- **Służba Więzienna** – jest umundurowaną i uzbrojoną formacją apolityczną, posiadająca własną strukturę organizacyjną, podlegająca Ministrowi Sprawiedliwości.
- Służba więzienna reguluje zadania w zakresie wykonywania tymczasowego aresztowania oraz kar pozbawienia wolności, środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności oraz kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego zgodnie z kodeksem karnym.
- Do jej podstawowych zadań zalicza się:
 - prowadzenie oddziaływań penitencjarnych i resocjalizacyjnych;
 - zapewnienie skazanym przestrzegania ich praw, humanitarnych warunków bytowych, poszanowania godności, opieki zdrowotnej i religijnej;
 - zapewnienie w ZK i AŚ porządku i bezpieczeństwa.
- Formacja ta składa się z funkcjonariuszy, których przełożonym jest Dyrektor Generalny Służby Więziennej.

Nadzór penitencjarny

- To nadzór nad legalnością i prawidłowością wykonywania kary pozbawienia wolności, zastępczej kary pozbawienia wolności, kary aresztu wojskowego, kary aresztu lub zastępczej kary aresztu, kary porządkowej, tymczasowego aresztowania, zatrzymania, środka przymusu skutkującego pozbawieniem wolności oraz środka zabezpieczającego związanego z umieszczeniem w zakładzie psychiatrycznym.
- „Prawidłowość” jako przedmiot nadzoru oznacza dokonanie oceny, czy w konkretnym przypadku podejmowane działania są racjonalne i pożyteczne oraz czy przyczyniają się do realizacji zamierzonych efektów.
- „Legalność” oznacza weryfikację, czy postępowanie skutkujące pozbawieniem wolności jest zgodne z prawem.
- Reguluje go Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobu, zakresu i trybu sprawowania nadzoru penitencjarnego.

Nadzór penitencjarny

- Nadzór penitencjarny sprawuje **sędzia penitencjarny**.
 - Sędzia penitencjarny jest sędzią sądu okręgowego, w którego okręgu są wykonywane kary lub środki karne.
 - Nadzór penitencjarny nad wykonywaniem orzeczeń sądów wojskowych sprawuje **wojskowy sędzia penitencjarny**.
 - Sędzia penitencjarny **wizytuje** zakłady karne i areszty śledcze oraz inne miejsca, w których przebywają osoby pozbawione wolności.
- * Wizytację zakładów karnych przeprowadza się nie rzadziej niż raz na cztery lata, a pozostałych jednostek nie rzadziej niż raz na dwa lata ***
- Sędzia penitencjarny ma prawo wstępu w **każdym czasie, bez ograniczeń do tych zakładów, aresztów i miejsc i poruszania się po ich terenie, przeglądania dokumentów, żądania wyjaśnień administracji tych jednostek.**
 - Sędzia penitencjarny ma prawo **przeprowadzania** podczas nieobecności innych osób **rozmów z osobami pozbawionymi wolności oraz badania ich wniosków, skarg i próśb.**

Nadzór penitencjarny

➤ Nadzór penitencjarny polega na kontroli i ocenie, w szczególności:

- 1) legalności wykonywania orzeczonej kary, legalności osadzenia i przebywania skazanych w zakładach karnych oraz ich zwalniania z tych zakładów;
- 2) wykonywania zadań penitencjarnych i działalności resocjalizacyjnej zakładu karnego oraz przebiegu procesu resocjalizacji skazanych, zwłaszcza przestrzegania praw i obowiązków skazanych oraz zasadności i skuteczności stosowanych metod i środków oddziaływania penitencjarnego, prawidłowości i terminowości dokonywania okresowych ocen postępów w resocjalizacji i opiniowania skazanych;
- 3) działalności zakładu karnego w zakresie rozpoznawania osobowości skazanych, zwłaszcza przeprowadzania badań psychologicznych i psychiatrycznych oraz gromadzenia informacji dotyczących osoby skazanego;
- 4) kwalifikowania skazanych do właściwych systemów wykonywania kary, ustalania indywidualnych programów oddziaływania oraz sposobu ich realizacji;
- 5) kwalifikowania skazanych jako niebezpiecznych;
- 6) prawidłowości zaliczenia skazanych do odpowiednich grup i podgrup klasyfikacyjnych, kierowania do właściwych zakładów karnych, rozmieszczania wewnątrz tych zakładów, jak również dokonywania zmian w tym zakresie;
- 7) różnicowania sposobu i warunków wykonywania kary pozbawienia wolności, kary aresztu i kary aresztu wojskowego;
- 8) ustalonego w zakładzie karnym porządku i dyscypliny;
- 9) wykorzystywania pracy jako środka oddziaływania penitencjarnego, przestrzegania przepisów dotyczących czasu, bezpieczeństwa i higieny pracy, kierowania w pierwszej kolejności do odpłatnego zatrudnienia zobowiązanych do świadczeń alimentacyjnych, a także skazanych mających szczególnie trudną sytuację materialną, osobistą lub rodzinną, oraz prawidłowości ustalania należności za pracę;
- 10) kierowania skazanych do nauczania ogólnego i zawodowego, jak również przestrzegania ustalonych zasad szkolenia i samokształcenia;
- 11) organizowania czasu wolnego skazanych, zwłaszcza organizowania zajęć kulturalno-oświatowych, zajęć wychowania fizycznego i sportowych, oraz pobudzania aktywności społecznej skazanych;
- 12) prawidłowości przyznawania nagród, ulg i zezwoleń na czasowe opuszczenie zakładu karnego oraz wymierzania kar dyscyplinarnych i wykorzystywania ich jako środka oddziaływania penitencjarnego;
- 13) współdziałania ze społeczeństwem, zwłaszcza z zakładami pracy zatrudniającymi skazanych, placówkami oświatowo-wychowawczymi i rodzinami skazanych, zwłaszcza młodocianych, oraz pozyskiwania ich do udziału w procesie wychowawczym;
- 14) przestrzegania praw skazanych w zakresie korzystania z praktyk i posług religijnych, uczestniczenia w prowadzonym nauczaniu religii i udziału w działalności charytatywnej i społecznej kościoła lub innego związku wyznaniowego;
- 15) warunków bytowych skazanych, stanu opieki medycznej i stanu sanitarnego;
- 16) prawidłowości i terminowości załatwiania próśb, skarg i wniosków skazanych;
- 17) kolejności wykonywania orzeczeń, jak również prawidłowości zawiadamiania o przystąpieniu do wykonania orzeczenia lub o braku możliwości przystąpienia do jego wykonywania oraz przesyłania obliczenia kary;
- 18) prawidłowości i terminowości realizacji świadczeń alimentacyjnych oraz innych należności stwierdzonych tytułem wykonawczym;
- 19) przestrzegania przepisów o bezpieczeństwie w zakładzie karnym, w tym przepisów dotyczących użycia broni, siły fizycznej i środków przymusu bezpośredniego;
- 20) prawidłowości postępowania administracji zakładu karnego w razie ujawnienia popełnienia przestępstwa, a także w wypadkach buntów, samouszkodzeń i zgonów;
- 21) zakresu, terminowości i trafności podejmowanych czynności mających na celu przygotowanie skazanego do życia po zwolnieniu z zakładu karnego;
- 22) udzielania pomocy postpenitencjarnej, zwłaszcza w zakresie uzyskania przez skazanego dokumentów tożsamości, znalezienia pracy i zakwaterowania po zwolnieniu z zakładu karnego, a także pomocy w ustaleniu niezdolności do pracy i prawa do renty z tytułu tej niezdolności.

Nadzór penitencjarny

– kontrola legalności pozbawienia wolności oraz decyzji organów penitencjarnych

- Zgodnie z art. 34 k.k.w. sędzia penitencjarny:
 - w przypadku stwierdzenia niezgodnego z prawem pozbawienia wolności **niezwłocznie zawiadamia** o tym organ, do którego dyspozycji osoba pozbawiona wolności pozostaje, a w wypadku odbywania przez nią kary lub wykonania wobec niej środka, o którym mowa w art. 32 – organ, który skierował orzeczenie do wykonania, a w razie potrzeby **zarządza jej zwolnienie**.
 - **uchyla** sprzeczną z prawem decyzję dyrektora ZK, AŚ, dyrektora okręgowego i Dyrektora Generalnego Służby Więziennej, osoby kierującej innym zakładem przewidzianym w ustawie, komisji penitencjarnej oraz sądowego kuratora zawodowego oraz kierownika zespołu kuratorskiej służby sądowej.
- Na decyzję sędziego penitencjarnego **skazanemu** oraz **organowi, który wydał uchyloną później decyzję** przysługuje **skarga do sądu penitencjarnego**.

Nadzór penitencjarny

- wnioski po przeprowadzonej kontroli

- Jeżeli zdaniem sędziego penitencjarnego zachodzi potrzeba wydania decyzji nienależącej do jego właściwości, a w szczególności decyzji o charakterze administracyjnym, **przekazuje** on swoje **spostrzeżenia** wraz z odpowiednimi **wnioskami właściwemu organowi**, który w terminie **14 dni** albo innym wyznaczonym terminie zawiadomi sędziego penitencjarnego o zajętych stanowisku.
- W sytuacji uznania przez sędziego penitencjarnego, iż zaprezentowane stanowisko pozostaje niezadowolające, **przedstawia** sprawę **organowi nadrzędnemu nad tym organem**, a organ nadrzędny z kolei zawiadamia sędziego o sposobie załatwienia sprawy.
- W wypadku **powtarzania się** rażących uchybień w funkcjonowaniu ZK, AŚ lub innego miejsca, w którym przebywają osoby pozbawione wolności, albo gdy istniejące w nich warunki nie zapewniają poszanowania praw osób tam przebywających, sędzia penitencjarny **występuje** do właściwego **organu nadrzędnego** z **wnioskiem** o usunięcie w określonym terminie istniejących uchybień.
- Brak usunięcia uchybień w zaznaczonym terminie = **wniosek** sędziego penitencjarnego do **właściwego ministra** w przedmiocie **zawieszenia działalności** bądź **likwidację w całości** lub **w części** określonego ZK, AŚ lub innego miejsca, w którym przebywają skazani.

Kazusy

Damian Z. lat 28 został skazany przez sąd rejonowy na karę 1 roku pozbawienia wolności za popełnienie przestępstwa z art. 284 § 1 k.k. (przywłaszczenie). Do tej pory nie wchodził on nigdy w konflikty z prawem, a jego postawa została określona jako bardzo dobra. Został on skierowany, za swoją zgodą, do odbycia orzeczonej kary do Zakładu karnego dla młodocianych.

Pytania:

1. Czy skazanego Damiana Z. można było skierować do odbywania kary pozbawienia wolności w Zakładzie karnym dla młodocianych?
2. Czy umieszczenie skazanego Damiana Z. w zakładzie karnym dla młodocianych (o ile jest to prawnie dopuszczalne) jest równoznaczne z uzyskaniem przez niego uprawnień skazanego młodocianego?
3. Czy Damian Z. winien zostać skierowany do odbywania kary pozbawienia wolności do innego rodzaju zakładu karnego? Jakiego?

Grzegorz J. został skazany na karę 5 lat pozbawienia wolności przez Sąd Okręgowy w Olsztynie. Został on skierowany do odbywania orzeczonej kary do Zakładu Karnego w Dublinach. Komisja Penitencjarna zakwalifikowała skazanego do grupy i podgrupy klasyfikacyjnej P-2/p (ZK dla odbywających karę po raz pierwszy, typu półotwartego). Po 3 miesiącach odbywania orzeczonej kary, skazany w styczniu 2023 r. otrzymał 7-dniową przepustkę z zakładu karnego. Po skorzystaniu z niej, w kwietniu 2023 r. uzyskał po raz kolejny 7-dniową przepustkę. W sierpniu tego samego roku złożył wniosek o udzielenie mu kolejnej przepustki na okres 7 dni.

Pytania:

1. Czy było możliwe udzielenie skazanemu dwóch przepustek wynoszących łącznie 14 dni w odstępie 3 miesięcy?
2. Oceń, czy wniosek skazanego o udzielenie mu kolejnej przepustki był zasadny w rozumieniu k.k.w., w tym również to, czy możliwym jest uzyskanie przez niego kolejnej przepustki, o którą wnioskuje.

Maurycy H. został skazany na karę 2 lat pozbawienia wolności. Sąd w wyroku określił, iż skazany winien odbywać karę pozbawienia wolności w zakładzie karnym dla odbywających karę pozbawienia wolności po raz pierwszy typu otwartego. W toku wykonywanej kary, skazany otrzymał 5-dniową przepustkę, po upływie której nie zgłosił się do zakładu karnego, względem czego został on do niego doprowadzony

Pytania:

1. Oceń, czy zachodzą przesłanki wydania decyzji o zmianie rodzaju i typu zakładu karnego?
2. W przypadku zaistnienia pozytywnych przesłanek dotyczących zmiany rodzaju i typu zakładu karnego, wskaż kto pozostaje odpowiedni do podjęcia decyzji w tym zakresie?

